

A háterszágvédelmi alakulatok vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítási rendszerének problémái és kialakításuk elképzelései

Z á m b ó B. E n d r e mk. alezredes

A vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítás jelenlegi rendszere alapvetően a szárazföldi hadművelleti csapatok (magasabbegységek) alkalmazási elképzeléseit (elveit) figyelembe véve került kialakításra. A hadműveletek követelményei alapján reálisan kialakított, de időszakonként felülvizsgált és ennek alapján korrigált (finomított) rendszer megbízhatóan elégíti ki a támadó, vagy védő hadművelleti feladatok mindenoldalú anyagi-technikai biztosítás vegyivédelmi (anyagi-technikai) vonatkozású kérdéseinek megtervezését és megszervezését.

A háterszágvédelem katonai vonatkozású egészét átfogó vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítás — mint a hadművelleti-hadászati méretű mindenoldalú anyagi-technikai biztosítás szerves része — azonban már több szempontból a jelenlegi rendszertől eltérő igény kielégítést veti fel. Ezek közül — a teljesség igénye nélkül — csak néhányat említenék, mint:

— az ország egész területén szétszórt elhelyezésű és egyidejűleg működő alakulatok (szervek) vegyivédelmi hadianyag ellátása, illetve azok utánpótlásának végrehajtása;

— a háterszágvédelmi alakulatok (szervek) által végrehajtásra kerülő feladatok speciális (műszaki-technikai, kiszolgáló, harcbiztosító és nem elsősorban harctevékenység) jellege;

— a tervezett és az adott körülményektől függő feladatok végrehajtásának időbeni elhúzódnása, vagy meghatározatlan ideig történő folyamatos fenntartása (műszaki, evyivédelmi munkák; őrzés-védelmi, valamint sugárfigyelő és jelzőrendszerbeli feladatok stb.);

— a közbenső anyagi-technikai tervező, szervező és irányító szervek hiányának rugalmas áthidalása (seregtest — ő. ezred; seregtest — ő. zászlóalj stb.).

A vázolt eltérések ellenére azonban az megegyező, hogy mindkét esetben a vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítás rendszere seregtest szintű tervező, szervező és irányító tevékenységet igényel. Ugyanis a

háterszágvédelmi csapatok, alegységek, szervek, intézetek (a továbbiakban alakulatok) vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítási rendszere alatt mindazon vegyivédelmi anyagi-technikai feltételek megteremtését és fenntartását értjük, melyek a vegyivédelmi szakfeladatok végrehajtásához, az alakulatok többrendeltetésű alkalmazása közbeni kémiai és radiológiai hatások elleni védelem megvalósításához, illetve egyéb — a háterszág egészére kiterjedő — tevékenységben szükségesek.

Ebből adódóan a háterszágvédelmi katonai vegyivédelmi anyagellátás rendszerének — többek között — olyan követelményeket kell kielégíteni, mint az ország egész területét átfogó sugárfigyelő és jelzőrendszer megbízható, folyamatos működésének biztosítását, a megyei és többrendeltetésű alakulatok önálló feladatvégrehajtásának elősegítését, valamint a kiszolgáló alakulatok gyors és rendszeres vegyivédelmi anyag utánpótlását.

A vegyivédelmi műszaki-technikai kiszolgálás rendszerében pedig azt a nem csekély követelményt kell kielégíteni, hogy az ország egész területén, szinte egyidejűleg biztosítsa a vegyivédelmi eszközök, berendezések és felszerelések hadihasználhatóságát, üzembiztonságát, s a minimálisra csökkentse a hadihasználatlanná váló eszközök számát.

Az 1973-ben lefolytatott gyakorlatok is azt bizonyították, hogy a háterszágvédelem katonai vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítás rendszerében — az eddigi tapasztalatoktól eltérően — több sajátosságot kell figyelembe venni. Ilyenek a készletek, tartalékok kialakításának mérve, az utánpótlás rendszere, a tartalékok lépcsőzése és a vegyivédelmi műszaki-technikai kiszolgálás végrehajtása.

A továbbiakban részletesebben kívánom megvizsgálni — a teljesre való törekvés igénye nélkül — a háterszágvédelem katonai vegyivédelmi anyagellátás problémáit és az ellátás rendszerének kialakítási lehetőségeit.

1. A vegyivédelmi anyagi készletek, tartalékok kialakítása

A vegyivédelmi anyagi készletek és tartalékok kialakítását részben az állománytáblák, részben a jelenleg érvényben levő hadinorma táblázatban előírtak határozzák meg. A „táblás” és „normás” vegyivédelmi hadianyagok esetében felvetődik, hogy az ezek alapján kialakított (létrehozott) vegyivédelmi anyagellátottsággal optimálisan biztosított-e a háterszágvédelmi alakulatok ilyen irányú igénye. A következőkben ennek néhány kérdését vizsgálva kísérlem meg a válaszadást.

A háterszágvédelmi alakulatok jelentős hányada békében „nem él”, s többségükben rövid készenléti idejű. A működési, alkalmazási területük behatárolt. Vegyivédelmi anyagi készleteik, tartalékaik biztosítása a békeidőszakban történik meg, illetve kell, hogy megtörténjen. Tételizzük fel, hogy ennek a követelménynek eleget teszünk, jelenlegi rak-tári készletképzések alapján.

Egy, esetleges aktív hadiállapot létrejöttékor azonban, amikor a háterszág egyik feladata lehet „hosszú távon” ellátni, kiszolgálni a had-

színtér (vagy front) egy részét, esetleg egészét, továbbá biztosítani a körülményeket, melyek a haditermelés és hadigazdálkodás zavartalan menetét teszik lehetővé, akkor ilyen körülmények között megtudnánk-e oldani a háterszágvédelmi alakulatok folyamatos vegyivédelmi anyagi utánpótlását — központi készletekből — a háborús működésük biztosítása érdekében.

Megítélésem szerint a háterszágvédelmi alakulatok háborús körülmények közötti működését akkor tudnánk biztosítottá tenni, ha a vegyivédelmi tartalék anyagi készleteiket — beleértve a mozgó anyagi készleteket is — a feltételezetten előre meghatározható működési körzetükben (esetleg decentralizáltan) helyeznénk el. Ennek az elgondolásnak célszerűségét több indok is alátámasztja. Példaként említem meg a területi katonai sugárfigyelő és jelzőrendszer őrszeit és a hadihajós alakulatokat.

A területi katonai sugárfigyelő és jelzőrendszer aktivizálása esetén egy-egy megyei területvédelmi alakulat kb. 20 VSFJŐ-öt működtet, mintegy 5000 km²-es területen. Az őrsök, de a működésüket szervező és irányító járási sugárértékelő és tájékoztató részlegek (SÉTR), valamint a megyei sugárértékelő és tájékoztató csoportok (SÉTCS), vegyivédelmi műszerekből, mentesítő eszközökből és anyagokból — a jelenlegi normák alapján — tartalékkal nem rendelkeznek. Amennyiben műszermeghibásodás, vegyszerkészlet és mentesítő anyag elfogyás jelentkezik, úgy mindaddig nem képes feladat végrehajtásra és megbízható információk szolgáltatására az őrs (vagy őrsök), míg az adott megyei területvédelmi alakulat utánpótlási rendszerén belül feltöltésre nem kerül, illetve a meghibásodott műszereket a seregtest mozgó javítóműhelyei le nem cserélik. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a területi katonai sugárfigyelő és jelzőrendszerben napokig, vagy teljesen meghatározatlan időtartamra „fehér foltok” keletkeznek az információszerzést illetően.

A hadihajós alakulatok, a háborús alkalmazásuknak megfelelően, több száz folyamkilométeren „szétkenődve” — nem egy központi bázisról kiindulva — hajtják végre feladataikat. A hajtóegységekhez rendszerezített csapatmentesítő eszközök kis kapacitásúak, illetve a hozzájuk biztosított mentesítő anyag mennyiségek nem elegendők a teljes mentesítés többszöri végrehajtásához.

Mivel a hadihajós alakulatok feladatai összetettek és folyamatosak, így nehezen elképzelhető, hogy mentesítés céljából egy-egy hajóegység huzamosabb ideig kivonásra kerüljön, de az méginkább meg nem engedhető, hogy hajóegység mentesítetlensége következtében veszélyeztetve legyen a kiszolgáló személyzet, illetve azok tevékenysége. A hadihajós magasabbegység részéről, központi tartalékból történő időbeni vegyivédelmi anyag- és eszközutánpótlás viszont — a korlátozott szállítótér kapacitás és a nagy távolságok miatt — szinte megoldhatatlan feladatot jelent.

A vegyivédelmi tartalék anyagi készletek növelését és decentralizált elhelyezését indokoltá teszi még az is, hogy a területvédelmi alakulatok vegyivédelmi jellegű feladat végrehajtását a gyorsaság, a hatékonyság beavatkozás kell, hogy jellemezze. Ennek viszont egyik alapfel-

tétele, hogy a várható felhasználásnak megfelelő vegyivédelmi anyagi készlet — lehetőség szerint — az adott körzetben, az adott időpontban rendelkezésre álljon.

A felvetett kérdés vizsgálatából következtetésem az, hogy a jelenlegi vegyivédelmi hadinormák és táblás anyagok felülvizsgálata célszerű lenne, továbbá a hátországvédelmi alakulatok részére lehetne olyan tartalékképzési lehetőséget és lépcsőzést meghatározni, melyek megközelítően optimális vegyivédelmi anyagellátottságot biztosítanának a feladatok eredményesebb végrehajtásához.

Az erre vonatkozó megoldás egyik lehetőségét abban látom, hogy a különböző szintű vegyivédelmi anyagtartalék képzését — a várható anyagfelhasználás és veszteség figyelembevételével — ne $\%_0$ -os arányban, illetve feltöltésben, hanem egy konkrét időtartamra vonatkozó (pl. napi, heti, havi és félévi) komplex vegyivédelmi anyagtartalékban határoznánk meg.

A vegyivédelmi tartalék anyagok lépcsőzésénél pedig — a hátországvédelmi alakulatok sajátos helyzetét figyelembe véve — az alábbiakat tartanám célszerűnek kialakítani:

- a) Csapattartalék — alegységnél, vagy egységnél;
- b) Körzet (magasabbegység) tartalék — egy kijelölt objektumban;
- c) Seregtest tartalék — seregtest raktárban;
- d) Központi tartalék — MN szintű anyagraktárban.

A csapattartalék mértéke megegyezne az adott alakulat egy napi vegyivédelmi anyagfelhasználásával, illetve anyagvesztésével.

A körzet tartalék mértéke megegyezne egy területvédelmi alakulat (pl. ezred) egy heti (6 napi) vegyivédelmi anyagfelhasználásával, illetve anyagvesztésével.

A seregtest tartalék mértéke megegyezne egy körzet (pl. 3 területvédelmi ezred) egyhavi vegyivédelmi anyagfelhasználásával, illetve anyagvesztésével.

A központi tartalékba pedig a seregtest egyheti (vagy egyhavi) vegyivédelmi anyagfelhasználásának, illetve anyagvesztésének megfelelő anyagmennyiség kerülne tárolásra.

A vegyivédelmi anyagi tartalékok létrehozásának és decentralizált elhelyezésének megoldását jelenthetné az is, hogy a hátországvédelmi alakulatok működési területén, vagy egy nagyobb körzetben (mely több alakulat működési területét foglalja magában), a békében is funkcionáló fegyveres alakulatok (testületek) kezelésében olyan vegyivédelmi anyagi tartalékokat képeznénk (pl. mentesítő anyag, tartalék akkumulátor, vegyszerkészlet, kimutatócsövek, néhány műszertípus stb. vonatkozásában), melyeket adott esetben a hátországvédelmi alakulatok rendelkezésére bocsáthatnánk. Ezzel biztosítanánk a gyorsabb utánpótlást, az alakulatok és a seregtest raktár tehermentesítését a centralizált tárolástól, valamint elősegítenénk a területi ellátás ez irányú megvalósíthatóságát is.

2. A vegyivédelmi anyagok utánpótlási rendszere

A vegyivédelmi hadinorma meghatározza, hogy mely anyagféleségből, milyen szinten, hány ^{60}Co -os, vagy hány feltöltés tartalékot kell készíteni. A szárazföldi hadműveleti alakulatoknál ennek megfelelően kialakult a vegyivédelmi anyagok lépcsőzetes tárolásának, kiszállításának és vételezésének rendje. A hátországvédelmi alakulatok vonatkozásában azonban ez a rendszer nem alakulhatott ki ilyen egyértelműen. Ugyanis, amíg a szárazföldi hadműveleti magasabbegységek önálló vételezést folytatnak a seregtest, vagy a központi vegyivédelmi anyagraktárból és az alárendeltjeik ellátását (feltöltését) a saját hatáskörükön belül tervezik, szervezik, addig ez a hátországvédelmi alakulatok esetében csak néhány alakulathoz áll fenn, a többségükönél nem.

A szárazföldi hadműveleti magasabbegységek utánpótlási rendszerében a tartalékok lépcsőzése igen jól behatárolható területen és távolságon belül helyezkedik el és lebontásuk meghatározott irányú (központi raktár, seregtest raktár, magasabbegység raktár, csapatraktár, alegység raktár). A hátországvédelmi alakulatok vonatkozásában ugyanakkor seregtest szintről történik a magasabbegység, a csapat, az önálló alegység, de sok esetben a raj szintű alegység közvetlen vegyivédelmi anyagutánpótlása is. (Pl. VSFJÓ-ök műszereinek cseréje, veszteségeik pótlása). A közbeeső anyagi lépcsők (pl. körzet, magasabbegység), vagy a megfelelően decentralizált (pl. körzet, vagy területegység) vegyivédelmi anyagraktárak hiánya tehát, a szárazföldi csapatok vegyivédelmi anyagi utánpótlási rendszerétől eltérően veti fel a hátországvédelmi alakulatok vegyivédelmi anyagi utánpótlási rendszerének megvalósítását.

A hátországvédelmi alakulatok szállítótér kapacitását, valamint a seregtest vegyes anyagraktárának kiszállítási lehetőségeit és körülményeit figyelembe véve — a vegyivédelmi hadianyagok utánpótlása — alapvetően nem oldható meg sem a raktárbázison történő közvetlen vételezéssel, sem a raktárbázis által történő folyamatos kiszállítással. Amennyiben ehhez még azt is figyelembe vesszük, hogy a hátországvédelmi alakulatok raktárainak elhelyezése, azok vasúton és közúton történő megközelítése nem egy egyszerű feladat, továbbá a rakodási, átrakási, valamint az egyéb — a hadiállapotra jellemző — váratlan körülmények késleltető hatása is jelentkezik, akkor belátható, hogy az utánpótlási rendszer megvalósításának ezen változata nem megbízható, így megoldásnak sem tekinthető.

A megoldás lehetőségének keresése részben kapcsolódik az előző pontban tárgyaltakhoz, részben a szállítások rendszerének (seregtest szintű) kialakítását szorgalmazza.

A vegyivédelmi hadianyagok gyors utánpótlását — az alakulatok felé — jelentősen elősegítené a körzeti (tranzit) vegyivédelmi anyagraktárak létrehozása. Ezek a raktárak mintegy biztosítanák a felülről lefelé, illetve az alakulatoktól felfelé áramló (csereköteles, elhasznált, nagyjavítást igénylő eszközök stb.) vegyivédelmi anyagok fogadását, szétosztását, cseréjét és komplettírozását. Ezáltal a szállítások ideje, útvonala jelentősen lecsökkenhetne, a szállítótér kapacitás pedig gazdaságosabb kihasználást eredményezhetne.

Az utánpótlási rendszer ilyen irányú kialakítása — megítélésem szerint — kedvezően hatna a vegyivédelmi anyagellátás célszerűbb, és közvetlenebb végrehajtására is, hisz a körzeti (tranzit) raktárból történő további anyagellátás tervezését, szervezését és irányítását — állandó feladatként — az erre leginkább illetékes megyei katonai területvédelmi osztályra lehetne bízni.

A körzeti (tranzit) vegyivédelmi anyagraktárak kijelölése már a békeidőszakban megtörténhetne — lehetőség szerint valamelyik állandó katonai objektumon belül — és a feltöltésük részben a békekiképzés időszakában, részben az aktivizálás elrendelésével egyidejűleg központi intézkedésre (VKF-i, MN VVF-i, seregtest pk-i) hajtánánk végre.

A hátszágvédelmi alakulatok vegyivédelmi anyagutánpótlási rendszere ráépülhetne, illetve beépülhetne — a seregtest szinten szervezett és irányított — központi szállítások rendszerébe, ahol a megfelelő szervezetű (század, vagy zászlóalj) szállító konvojok biztosítanák a vegyivédelmi anyagok rendeltetési helyükre történő kijuttatását. A szállító konvojok egy-egy meghatározott (tervezett) irányban látnák el utánpótlási feladataikat és a kijelölt alakulatok az utánpótlási útvonal megfelelő pontjain vételező, illetve leadó helyet létesítenének. (Az elképzelést a mellékelt ábra szemlélteti).

Az ilyen jellegű vegyivédelmi anyagutánpótlási rendszer kialakításával — az esetek többségében — már nemcsak a seregtest raktárból, hanem a központi raktárból, vagy közvetlenül az üzemből is lehetne a rendeltetési helyére, illetve a vételező helyre kiszállítani anyagot, minden közbeeső anyagmozgatás és adminisztráció nélkül.

A központi szállítások rendszerének kialakítása természetesen már a békekiképzés időszakában aktuálissá válik, s ehhez az szükséges, hogy az ilyenirányú elképzeléseinket és igényeinket, mind a hadtáp szolgálattal, mind a más fegyvernemek anyagi-technikai szolgálataival összeegyeztessük, mert ennek megvalósítása csak vegyivédelmi anyagi utánpótlási szintre, célszerűen nem kivitelezhető.

Befejezőként csupán arra szeretnék utalni, hogy a felvetett problémákra keresett megoldások elképzelések, így azok pontatlanságokat és tévedéseket is tartalmazhatnak. A cikkben kifejtetteket azonban alkalmasnak tartom arra, hogy a hátszágvédelmi alakulatok vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítási rendszerében jelentkező megoldatlan problémákra felhívjam az anyagi-technikai kérdésekkel foglalkozó szakemberek figyelmét.

(Melléklet a folyóirat végén található.)